

KREMBERŠKI GOVOR*

Zahodno goričansko narečje, kamor spada kremberški govor, uvrščamo v panonsko narečno skupino. Značilna zanj sta izguba tonemskih nasprotij in poznejše daljšanje starih skrajšanih in kratkih novoakutiranih samoglasnikov, zato se danes razlikujejo odrazi za te akutirane in cirkumflektrane oz. novoakutirane dolge samoglasnike. V pregibanju prevladuje nepremični naglasni tip na osnovi. Tvorba zloženih povedi se bistveno ne razlikuje od knjižne tvorbe, v besedju pa se poleg domačega kmečkega besedja pojavljajo tudi številni germanizmi.

The Kremberg dialect belongs to the western Slovenske Gorice dialect, which is considered a part of the Pannonian dialectal group. Typical features include the loss of tonemic oppositions and later lengthening of old shortened and short vowels under neo-acute, which resulted in different reflexes for these long vowels under acute and circumflex or neo-acute, respectively. In declension and conjugation the A declension type (accent permanently on stem) is prevalent. The complex sentence construction does not essentially differ from literary language; in lexicon there are numerous German borrowings besides native farming vocabulary.

O Kremberški govor spada h goričanskemu narečju,¹ ki je poleg prekmurščine, prleščine in haloškega narečja sestavni del panonske narečne skupine. Goričansko narečje je bilo v dosedanji dialektološki literaturi predstavljeno na dva načina: Fran Ramovš (1935: 174) je štel h goričanskemu narečju le zahodni del Slovenskih goric, in to od črte Maribor–Šentilj na zahodu do črte Marija Snežna–Sv. Ana na Kremberku–Vurberk ob Dravi na vzhodu. Na Karti slovenskih narečij Tineta Logarja in Jakoba Riglerja (1990) teče južna meja tega narečja v črti od Radencev do Vurberka, vzhodna od Radencev do Gornje Radgone, severna pa od Gornje Radgone ob slovenski državni meji do Šentilja. Tako delitev so narekovali dvoji vzroki. Ramovševa meja kaže na začetek daljšanja akutiranih samoglasnikov, Rigler-Logarjeva pa ločuje dvoglasniški goričanski od prleškega enoglasniškega samoglasniškega sestava. Raziskava goričanskih govorov (Bregant 1995: 1–325) je pokazala, da moramo v okviru goričanskega narečja panonske narečne podstave, kjer so se enako razvijali dolgi jat, dolgi etimološki *o*, dolgi *u*, zlogotvorni *l*, dolgi *a*, dolgi *ę* in etimološki *e*, razločevati zahodno goričansko narečje od vzhodnega.² Vzhodno goričansko narečje ohranja kolikostno nasprotje med starimi dolgimi cirkumflektranimi in akutiranimi samoglasniki (enako tudi prekmurščina, vzhodno

* Članek je nekoliko prirejeno poglavje iz magistrske naloge z naslovom *Severozahodni goričanski govori* (Ljubljana, 1995), mentorica Z. Zorko.

¹ Pridevnik goričanski je verjetno narejen umetno, saj njegove potrditve na terenu nisem našla, zato predlagam, da bi se narečje poimenovalo slovenskogoriško, govori tega narečja pa slovenskogoriški govori.

² V magistrski nalogi so obdelani severozahodni in srednjeslovenskogoriški govori, da je mogoče potegniti mejo med vzhodnimi in zahodnimi govori glede na daljšanje akutiranih samoglasnikov.

in srednje prleško narečje, vzhodno in srednje haloško narečje),³ v zahodnem goričanskem narečju pa so se stari skrajšani in novoakutirani kratki samoglasniki podaljšali, vendar pozneje kot v osrednjih slovenskih narečjih, zato so se dolgi cirkumflekturni in akutirani dolgi samoglasniki razvijali drugače kot akutirani. Podaljšali so se tudi kratki samoglasniki, tako da je danes ohranjeno le kakovostno nasprotje, vzpostavlja pa se novo: enoglasnik proti dvoglasniku.⁴ Jezikovna meja med vzhodom (prekmurskemu enak samoglasniški sestav) in zahodom (daljšanje kratkih akutiranih samoglasnikov) Slovenskih goric teče po črti od Marije Snežne na severu do Sv. Ane na Kremberku, od tod pa se spusti v bližino Sv. Trojice in nato do Dvorjan pred Vurberkom ob Dravi.

1 Glasoslovje v kremberškem govoru

1.1 Naglas in kolikost

Kremberški govor seveda ne pozna tonemskega naglaševanja in tudi ne kolikostnega nasprotja. Izvedena sta bila naslednja skupna slovenska naglasna premika: pomik z dolgega in kratkega cirkumflekturnega zloga proti koncu besede: *zlâto* → *zlatô*; *ôko* → *ôko* → *okô* ter umik naglasa s končnega kratkega zloga na prednaglasno dolžino: *dušà* → *dúša*, pa tudi s končnega kratkega zloga na prednaglasni kratki samoglasnik: *ženà* → *žèna*; *nogà* → *nôga*, kar pa se je podaljšalo: *žie:na*; *nu:oga*. Enako še: *màglà* → *màgla*, nato pa *mie:gla*.

Najmlajši so naglasni umiki tele vrste: (1) s cirkumflekturnega dolgega končnega, zlasti odprtega zloga: *xü:jdô*, *leipô*, *lie:xkô*, *lü:idi*, *ne:bô*, *ouje*, *p'rouso*, *sa:ni*, *vü:ixa*; (2) s kratkega cirkumflekturnega zloga za zlog proti začetku besede, tudi na predpono ali predlog: *a:dvent*, *bi:ila*, *bu:ogat*, *lâ:go*, *mərlič*, *p'ri:nas*, *p'ri:vas*, *pu:otplat*, *si:edô*, *šü:rki*, *u:otpren*, *u:otrok*, *vi:ski*, *za:čnen*.

V tem govoru se kaže tudi velika težnja po posplošitvi naglasa na vse ali večino oblik iste besede: *mu:olila*, *nat p'e:čjô*, *nie:simô* (vel.), *nu:osla*, *pie:lali*, *p'le:sali*, *p'ru:oste* (vel.), *s koustjô*, *se:jala*, *si:jalo*, *s pie:čte* (vel.), *tərpimô* (vel.), *vu:ozla*, *z noučjô*.

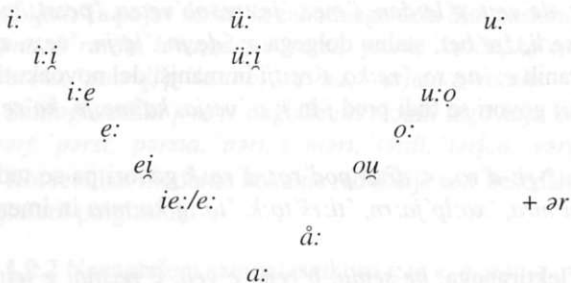
1.2 Samoglasniški sestav

Samoglasniški sestav kremberškega govora vsebuje dolge naglašene in nenaglašene samoglasnike.

³ O tem razpravlja Z. Zorko (1993: 193–207).

⁴ Primerjaj razprave Z. Zorko (1988/89: 170–178 in 1992: 43–45).

1.2.1 Dolgi naglašeni samoglasniki

1.2.1.1 Samoglasniški razvoj

I: zastopa staro- in novoakutirani *i*: *brada'vi:ca*, *'xi:ša*, *xø'di:li*, *kø'li:ne*, *'li:pa*, *'ri:ba*, *stər'di:na*, *tər'pi:n*, *va'li:*, *zmø'li:li*, kratki *i:mi:š*, *'ni:č*, *'ri:t*, *'si:r*, samoglasnik *e* pred *r*: *'ci:rkva*, *'vi:ra*, *za'mi:rli*, po mlajšem naglasnem umiku naglašeni *i*: *p'ri:nas*, *p'ri:vas*, *'vi:ski* ter prevzeti *i*: *'mi:tš'tejna*, *'ri:xtar*, *'zi:xer*, *z'ri:xtalo*.

Ü: je odraz za akutirani *u*: *'gü:mlla*, *'jü:nec*, *'kü:ga*, *k'lü:ka*, *'kü:xalo*, *'kü:ra*, *'kü:rečnik*, *'kü:rli*, *'mü:xa*, *'tü:ršica*, *'vü:ra*, *'vü:ste*, kratki *u: f'kü:p*, *'jü:k*, *'kü:p*, *k'rü:x*, pozneje naglašeni *u*: *'xü:jdo*, *k'lü:čanca*, *'šü:rki* ter prevzeti *u*: *'fü:rtøx*, *'kü:rbøš*, *'pü:ngrat*, *š'tü:nfa*, *t'rü:ga*; govori se tudi v imenih: *'Rü:še*.

U: je nastal iz cirkumflektiranega samoglasniškega *!:* *'du:k (sam.)*, *'vu:k*, *'žu:te*, staroakutiranega *!:* *'bu:xa*, *'du:ga*, *'pu:xi*, *'pu:na*, *'vu:na*, *'žu:na*, kratkega *!:* *'du:gi*, *'pu:x*, *'pu:ni*, iz samoglasnika *o* pred *j* in *n*: *'ku:jn*, *pri'ku:n*, *'u:n*, *'u:na*, zastopa pa tudi prevzeti *u*: *'cu:krat*, *'pu:calø*, *'pu:nčøxi*.

I:ĩ je naslednik stalno dolgega *i*: *b'ri:ĩtva*, *'di:ĩmnica*, *gra'di:ĩli*, *'xi:ĩtro*, *kø'si:ĩt*, *lø'vi:ĩt*, *'mi:ĩ*, *mla'ti:ĩtva*, *øb'ri:ĩšen*, *'si:ĩn*, *spis'ti:ĩli*, *'vi:ĩxta*, *vø'di:ĩli*, *z'di:ĩgnen*, *'zi:ĩt*, *ž'vi:ĩn*, po mlajšem naglasnem umiku naglašenege *i*: *'bi:ĩla* ter tujega *i*: *b'ri:ĩtof*, *g'li:ĩt*, *ž'ni:ĩdar*.

Ü:ĩ je odraz za cirkumflektirani *u*: *d'rü:ĩgiga*, *f'kü:ĩper*, *g'rü:ĩška*, *'lü:ĩcki*, *'lü:ĩkna*, *'lü:ĩplen*, *p'lü:ĩk*, *p'lü:ĩžnce*, *'tü:ĩdi*, *'vü:ĩš*, *'vü:ĩzda*, pozneje naglašeni *u*: *'lü:ĩdi*, *'sü:ĩxo*, *'vü:ĩxa* in prevzeti *u*: *'nü:ĩcali*, *'pü:ĩšci*.

I:ę je nastal iz staroakutiranega jata: *b'ri:ęza*, *'di:ęlan*, *d'ri:ęta*, *gø'ri:ęlo*, *x'ri:ęn*, *x'ti:ęli*, *'ji:ęli*, *kø'li:ęna*, *'li:ęto*, *m'li:ęli*, *ne'di:ęla*, *ne'vi:ęsta*, *ø'bi:ęsli*, *'pi:ęna*, *'ri:ępa*, *'ri:ęzali*, *sk'li:ęda*, *s'mi:ęli*, *sm'ri:ęka*, *st'ri:ęxa*, *tər'pi:ęti*, *'vi:ędat*, *'vi:ęter*, *že'li:ęzo*, *ž'vi:ęti*.

U:ø zastopa staroakutirani nosni *ø*: *'gu:øba*, *'ku:øča*, *'tu:øča*, novoakutirani *o*: *'bu:øtra*, *'bu:øžji*, *'cu:øta*, *'xu:øja*, *k'ru:øp*, *'ku:øš*, *'mu:øj*, *'mu:ølin*, *'nu:øsin*, *'nu:øš*, *p'ru:øsin*, *'pu:øst*, *'pu:øt*, *sø'bu:øta*, *š'ku:øf*, *'vu:øzin*, *za'ku:ølemø*, umično naglašeni *o*: *'bu:øžič*, *'du:øbra*, *g'ru:øza*, *'ku:øsa*, *'ku:østan*, *'ku:øtš*, *'ku:øza*, *'mu:øčna*, *'mu:ølo*, *'pu:øtoč*, *'tu:ørk*, *'u:øča*, *'u:ørex*, *'u:øsa*, *'vu:øda*, *'vu:øzo*, stalno dolgi *o* pred *j*: *g'nu:øj*, *'lu:øj*, po mlajšem naglasnem umiku naglašeni *o*: *'bu:øgat*, *'pu:øplat*, *'u:øtpren*, *'u:øtroč* ter prevzeti *o*: *k'nu:øf*, *'ku:ørp*.

E: je naslednik dolgega cirkumflektiranega *e*: *jé sę:n*, *lę:t*, *pę:č*, *šę:st*, stalno dolgega nosnega *ę*: *dę sę:t*, *dę vę:t*, *g lę:dan*, *ĩ mę:*, *ję:tre*, *ob vę:za*, *pę:st*, *pę:t*, *p lę:si*, *rę:p*, *s rę:čat*, *vę sę:li*, *žrę bę:*, stalno dolgega *ǣ*: *dę:jn*, *lę:jn*, *vę:s*, zastopa manjši del novoakutiranih *e*: *nę:sǫ*, *rę:kǫ*, *t rę:tji* in manjši del novoakutiranih *ǣ*: *pę:sji*, *sę:ję*, *tę:nki*; govori se tudi pred *j* in *j̃*: *c vę:ja*, *ka mę:ję*, *kǫ rę:ję*, *m lę:ja*, *sę:jen*, *vę:ja*.

O: je odraz za skupino **ǫt*: *d rǫ*: < *dřl*,⁵ *pǫd rǫ*:, *ž rǫ*:,⁶ govori pa se tudi v prevzetih besedah: *dǫ:x ci:mra*, *xǫ:lp ja:rn*, *ti:rř tǫ:k*, *tǫ:tņ ka:mra* in imenih: *Pǫ:xǫrje*.

Ei je nastal iz cirkumflektiranega: *bę seida*, *b ręik*, *c vęit*, *č ręišna*, *g leitva*, *k leit*, *leis*, *leite* (im. mn.), *meix*, *meisņc*, *pǫ deilēnk*, *pǫ meinļǫ* < *pomenilo*, *pǫ vęidla*, *p ręik*, *sęikan*, *s meix*, *s neik*, *s ręida* < *srędǣ*, *s ręiš*, *v ręižemǫ* in akutiranega *ę*: *le teila*, *smǣr deila*, *tǣr peila*, *ži vęila*.

Ou je naslednik dolgega cirkumflektiranega etimološkega *o*: *boũk*, *b rouť*, *koušť*, *mę souũ*, *mouč*, *moušť*, *nouč*, *ous*, *pǫť kouva*, *sĩ rouťa*, *s pouvęet*, *š koupa*, *šoula*, *te loũ*, *tes toũ*, *v douva*, *vouš*, *voušek*, stalno dolgega nosnega *ǫ*: *d rouk*, *gouũbec*, *gǫ louũp*, *gouška*, *k louũp*, *k rouk*, *mouš*, *ǫť roubi*, *rouũp*, *zouũp*, *že louũdec* in po mlajšem naglasnem umiku naglašeneo *o*: *ko:ũla*, *kouști*, *ouje*, *p rouũǫ*; govori ga tudi v prevzetih besedah: *fouťer*, *pla fouũ*, *šoušťar*.

Pri samostalnikih *kosa*, *osa* in *otrok* se metatonirani *ǫ* pojavlja samo v rod. mn., pri samostalnikih *koža* in *volja* ter pri vprašalnem zaimku *kdo* pa samo v im. ed.: *kous*, *ous*, *ǫť rouk*; *kouža*, *voula*,⁷ *g dou*.

Ie:/e: zastopa staroakutirani nosni *ę*: *die:tela*, *g rie:da*, *pǫk lie:kņt*, *p rie:li*, *sp rie:sti*, *s rie:ča*, umično naglašeni *e*: *čie:la*, *jie:zik*, *mie:tla*, *nie:sla*, *pie:či* (vel.), *rie:kli*, *rie:tkva*, *sie:dlo*, *sie:stra*, *s pie:kla*, *tie:če*, *žie:na*; *ję:ga*, *zemia*, največji del novoakutiranih *e*: *sie:dņ*, *žie:nin* 'ženin'; *k le:plen*, *me:len*, *ze:lje*, *že:nška*, največji del novoakutiranih *ǣ*: *dǫ tie:kne*, *gie:nen*, *lie:xki*, *mie:ša*; *f se:xņlo*, *mǣřt ve:ški*, *pre me:kne*, *pe:xne*, kratki *ǣ*: *die:š*, *pie:s*, *tie:š* in umično naglašeni *ǣ*: *mie:gla* / *me:gla*, *pe:kļ*, *tie:ma*; *e*: se govori tudi pred *r*: *d vę:ri*, *pež de:rje*, *ve čę:r*, *vǫ de:r*.

Ā: je odraz za manjši del staroakutiranih *a*: *b lǣ:ję* 'deske', *čǣr pǣ:ja* 'črepanja', *x lǣ:čę*, *kǫ lǣ:č*, *k rǣ:pafca* 'krastača', *lǣ:mpasti*, *le žǣ:ti*, *lǫ bǣ:ja*, *mǣ:ntļ*, *žǣ:ba*, *zak lǣ:li*, *ž nǣ:ble*.

A: zastopa cirkumflektirani *a*: *dǫ ma:*, *d va:*, *g ra:t*, *ka:lamǫ*, *k va:s*, *la:s*, *ma:čka*, *ma:š*, *ǫp ra:li*, *ǫ ra:la*, *ǫ ta:va*, *pa:lec*, *pa:zdi:xa*, *p ra:x*, *sa:ki*, *za:vec*, kratki *a*: *b ra:t*, *f k ra:j*, *ga:t*, *g ra:x*, *ka:t*, *p ra:f*, *za:j* in po mlajšem naglasnem umiku naglašeni *a*: *a:dvent*, *la:si*, *sa:mǫ*, *sa:ni*; govori se tudi v prevzetih besedah: *a:jmar*, *a:ntux*, *ca:jt*, *fa:rǫf*, *ša:jba*, *š pa:jza*, *ž la:xta*, *ž la:jf*. Dolgi nezaokroženi *a* slišimo tudi za del staro- in novoakutiranih *a*, kar kaže

⁵Tudi *dǣrja*.

⁶Tudi *žǣrja*.

⁷Tudi brez metatoniranega *o* ('vu:ǫla).

na to, da se je začel občutek za razlikovanje med akutiranim in cirkumflektiranim *a* izgubljeni. Ta pojav se širi iz zahodnega dela Slovenskih goric v smeri proti vzhodu: *ˈa:pnɔ*, *ˈbːra:da*, *ˈbːra:zde*, *xˈˈra:st*, *ˈja:rn*, *ˈka:ča*, *kɔˈva:č*, *kˈra:l*, *ˈma:ti*, *mˈla:titi*, *mˈra:vla*, *ˈpa:rkɫ*, *pˈla:tnɔ*, *ˈra:ma*, *ˈva:jeti*, *zˈra:slɔ*.

Samoglasniški *r* se v naglašeni zlogih izgovarja kot *ər*: *ˈčərɫ*, *ˈčərva*, *ˈmərja*, *ɔˈbərɫ*, *ˈpərst*, *ˈpərsta*, *ˈpərɫ*, *sˈmərɫ*, *ˈtərɫdi*, *ˈtərɫca*, *ˈvərɫɔ*, *ˈžərɫ*.

Kot rezultat moderne vokalne redukcije se v besedah *ˈvəlka* in *ˈzəlɫana* pojavlja naglašeni polglasnik.

1.2.2 Nenaglašeni samoglasniki so *i*, *u*, *e*, *o*, *a* in *ə*.

Prednaglasni *i* je nastal iz etimološkega *i* in samoglasnika *u* pred naglašenim *i*: *ciˈga:n*, *giˈba:nce*, *ziˈda:r*, *diˈši:mɔ*, *piˈsi:ti*, *siˈši:iti*, *viˈči:u*. Ponaglasni *i* je odraz etimološkega *i* in ponaglasnega *u*, pojavlja se kot obrazilo pri prislovihih, je pa tudi pogost morfonem za označevanje spola, sklona in števila: *ˈxu:ɔdin*, *naˈmi:zi*; *ˈku:ɔžix*, *ˈpa:zdixa*; *fˈča:si*, *pˈrejdi*, *ˈza:di*; *ˈku:ji*, *pɔˈba:ri*; *kˈpi:skri*, *kˈu:ɔkni*; *fˈku:ɔtli*, *priˈsi:ini*. Nenaglašeni *i* lahko nastane tudi iz samoglasnika *e* v breznaglasnicah: *či*.

U je naslednik etimološkega *u*, govori pa se tudi v prevzetih besedah: *druˈži:na*, *luˈši:na*; *ˈa:ntux*. Predpona *u-* v vzglasju se pred nezvenečim nezvočnikom izgovarja kot [ʃ]: *ʃkˈra:la*, *ʃpˈrɛ:žne*, *ʃˈse:xɫɔ*, *ʃˈte:knen*.

Nenaglašeni *e* je širok. Prednaglasni *e* je nastal iz etimološkega *e*, *ě* in nosnega *e*: *beˈsejda*, *leˈti:i*, *veˈse:la*; *pleˈni:ca*, *seˈdi:et*, *seˈnou*; *kleˈči:*, *žreˈbe:*. Ponaglasni *e* je odraz etimološkega *e*, *ě*, nosnega *e* in *ə* v priponah *-ec* in *-ek*, govori pa se tudi v prevzetih besedah: *nie:sen*, *pie:če*; *čˈlu:ɔvek*, *mie:dvet*, *ˈu:ɔrex*; *pa:met*, *tie:le*, *žie:ne* (im. mn.); *ku:nec*, *ku:ɔsec*; *pejsek*, *pe:tek*, *voušek*; *xa:mer*, *šˈte:jge*, *ži:xer*. Nenaglašeni ozki *e* je samo v breznaglasnicah: *če*, *že*.

O je ozek. Prednaglasni je iz *o*, *ɔ* in *u*: *gɔˈloup*, *xɔˈdi:li*, *kɔˈli:ena*; *glɔˈbu:ɔki*, *mɔˈža:kar*; *ɔˈme:tniga*, *preɔˈme:rɔ*. Ponaglasni *o* je iz *o*, *ɔ* in skupin **-it*, **-ět*, **-at*, **-ət*; govori se tudi v prevzetih besedah: *mi:estɔ*, *ti:xɔ*; *li:pɔ*, *mi:zɔ* (tož., or. ed.), *žie:lɔt*; *kü:rɔ*, *mu:ɔlɔ*, *zˈdi:gnɔ*; *tərɔpɔ*, *vi:dɔ*, *vi:edɔ*; *di:elɔ*, *ku:ɔpɔ*, *zˈri:xtɔ*; *ne:sɔ*, *pe:kɔ*, *vərɔgɔ*; *bˈri:itɔf*, *fa:rɔf*, *fü:rtɔx*.

Prednaglasni *a* je iz *a*: *kaˈza:lec*, *maˈli:na*, *mravˈli:jak*. Ponaglasni *a* je iz *a* in *ě*. Pogosto označuje spol, sklon in število ter obrazilo pri prislovihih; govori se tudi v prevzetih besedah: *di:elati*, *ja:gɔda*, *ža:gati*; *gouˈsanca*, *vi:dat*, *vi:edat*; *dˈva:ku:ja*, *lejpaˈkˈra:va*, *u:ɔča*; *fˈče:ra*, *ni:egda*, *pˈrɛ:ja*; *fa:šank*, *pü:ngrat*, *šouˈštar*, *šˈpa:jza*.

Nenaglašeni polglasnik slišimo v soseščini zvočnika *r* iz *r*, je pa tudi rezultat modernega samoglasniškega upada: *ərˈbi:ja*, *ərˈja:vi*; *smərˈdi:*, *tərɔˈvi:na*; *dərˈgouč*, *pərˈnie:sli*, *pərˈva:dijɔ*, *pərˈkˈla:sax*, *pərˈkˈra:ji*.

V kremberškem govoru je tudi nekaj pojavov modernega samoglasniškega upada. Do onemitve nenaglašeni samoglasnikov, zlasti *i*: *bˈli:i*, *xu:ɔdla*, *kü:xna*, *šˈta:lce*, *vu:ɔzla*, *ěˈvejdla*, *vi:dla*, *vi:edli* in *ə*, prihaja le v zvezi z zvočniki; pri tem lahko nastaneta tudi zlogotvorna *l*: *mərɫca*, *tərɫce*; *xa:kɫ*, *ku:ɔjnɫ* in *n*:

kōpa:lŋce, š'ma:rŋce, z'di:gŋte (vel.); *mejšŋc, pu:odŋ*, drug upad, tudi končnega *i* v glagolskem nedoločniku, je reddek: *g'ra:tli, zg'lē:dlo; k'ü:ipit, nu:osit, vu:ozit; s'vu:ojga, t'vu:ojga, z'loy; ma:jō, mi:ēli; ta:k, ka:k*.

1.3 Soglasniški sestav obsega zvočnike *l, r, m, n, j, j̄, v* (z variantama *f* in *u*) ter nezvočnike *p, t, k, s, š, b, d, g, z, ž, č, f, c, x*.

Praslavovski *l*, srednji *l* in *l'* so sovpadli v srednji *l*. *l'* je ohranjen samo v besedah *u:olje* in *ze:lje*.⁸ V *l* je prešel tudi *l'* pred soglasnikom; na koncu besede je dal *-l* naslednje odraze:⁹

-āt → *-áŋ: f'k'ra:ŋ, o'ra:ŋ, o's'ta:ŋ, zaž'ga:ŋ* oz. *-at* → *-o: 'ba:rō, 'dəržō, 'ri:ezō, 'vē:zō;*

-it → *-iŋ: kō'si:ŋ, lo'vi:ŋ, si'ši:ŋ, vi'či:ŋ* oz. *-it* → *-o: 'kü:rō, 'nu:osō, o'bi:esō, s'ti:snō;*

-e't < e in *e* → *-e:ol-e:ja: pər'je:o, zā'če:o; nā'pē:ja, v'zē:ja*. Po naliki z neimenovalniškimi skloni je končni *l* v imenovalniku lahko ohranjen: *'ku:otl, 'pe:kl;*

-ēt in *-ēt < e, e* → *-e:o -e:ja: 'me:o, s'te:o, 'že:o; c'vē:ja, m'lē:ja, p're:ja* oz.

-ēt → *-o: 'vi:edō, 'vi:dō;*

-at: *'šou* oz. *-at* → *-o: 'nē:sō, 'rē:kō, s'pē:kō;*

-ot → *-ou;* po naliki z neimenovalniškimi skloni je *-l* v imenovalniku lahko ohranjen: *'pou* in *'pō:l, s'tu:ol;*

-ūt → *-ü:ja: 'čü:ja, o'bü:ja, 'zü:ja;*

-rl → *-rō:*, pod prleškim vplivom tudi v *-rja: d'rō:f dərja, m'rō:f mərja, ž rō:f žərja*.

R je kot v knjižnem jeziku. *R' > r: xek'ta:ra, ol'ta:ra, me'sa:ra; črē-* in *žrē-: č'rejda, č'rejšna, ž're'be:*. Disimilaciji: *r-r > n-r* (*z'ma:ntrani*) in *r-r > j-r* (*'fa:jmāštər*). Končni *-m* prehaja v *-n: 'ku:ostan* (daj. mn.), *'lü:ičan, 'nie:sen, s'pō'ba:rōn* 's fantom'; *m-n > m-l: 'gü:mila*; analogični *n: b'ri:emen, 'si:emen, v'ri:emen*. Rinezem: *'mejšŋc* in *'pa:jank; pō'de'jlenk*. *N' > n*, na začetku besede in med dvema samoglasnikoma *> j̄: 'ku:ostan, 'lü:kna, o'g'ni:še; 'je:ga* (rod. ed.), *'ji:va; gō's'tü:vaje, o'ra:je, še'ti:je*. V je [v]: *'ci:rkva, 'vi:eter, č'lu:ovek, ne'vi:esta; t'ra:vnik, v'ri:ezat*, le pred nezvenečim nezvočnikom in na koncu besede je *f: bež'ga:fka, f'sa:ki; f'xi:šō, f'tie:mi; o'bərŋ, zd'ra:f*. V vzglasju besede pogosto onemi: *'ča:si, s'ta:nen, z'di:gŋen*, nastopa pa tudi kot proteza: *'vogle, 'vü:ixa, 'vü:ste; -u < l* ostaja v določenih skupinah (glej zgoraj). *J* se pojavlja tudi kot novonastali prehodni glas: *'de:jn, 'xü:jdō, 'na:jšli, 'u:ojster*. *p, t, k, b, d, g* in *x* so dobro ohranjeni. Nezvočniki imajo razvrstitev kot v knjižnem jeziku. Primarna *dl > l: 'ši:la, 'vi:lce, 'vi:le*. Disimilacija *tl - dl > l: c'vie:li, f'k'ra:la, 'ji:elō, 'pa:li*. V soglasniškem sklopu zaradi lažjega izgovora *t* lahko onemi: *'kərsni, 'lü:ičnō, m'la:ci*.

⁸ V besedah *olje* in *zelje* je fonem /lj/ sekundarnega izvora. V večini slovenskih narečij se je razvijal enako kot prvotni *lj*. Ohranila so ga le redka narečja, med njimi tudi goričansko. Prim. tudi F. Ramovš (1924: 69).

⁹ Predstavljen je razvoj končnega velarnega *l* po posameznih skupinah.

Prim. še: *pt-* > *t* (*ti:č*, *ti:či*), *tl-dl* > *kl-gl* (*k'lâ:čti*, *'ku:čen' tolčem'*, *g'lej tva*), *dn* → *gn* (*g'na:r*, *g'nie:s*) in *xč* → *šč* (*šč'če:rka*). Z, ž pred nezvenečimi nezvočniki in na koncu besede pred premorom > *s*, š. Ohranjen *c* v *ot'ru:oci*.¹⁰ *Sk-* > *šk-* (*šk'ri:ja*); *sč* > *šč* (*šč'i:jsli*, *šč'i:sta*), *šč* > *š* (*k'lejše*, *'ni:še*, *og'ni:še*). Z pred *j* > *ž* (*z'maržjeno*, *ž'joug*); *iz* po upadu *i* > *s* (*s'pō'tu:oka*, *s'š'ta:le*). *F* se premenjuje z *v* (glej str. 6); v starejših in mlajših prevzetih besedah: *'fa:jmāštər*, *'fa:jn*, *'fa:rəf*, *'fe:rtik*, *f'li:sik*, *f'ra:j*, *f'ri:šna*, *f'rouštikl*, *'fū:rtəx*, *š'tü:nfe*, *'ži:xer*.

2 Oblikoslovje

2.1 Samostalniška beseda

2.1.1 Samostalnik

V ed. so ohranjeni vsi trije spoli. Ž. obliko imajo nekateri sam. s. sp. (*g'nejzda*, *'ja:jca*, *'u:okna*), v mn. pa sam. s. sp. postanejo ali ž. ali m. sp. Moškospolski so v dv. sam. s. sp., ki osnovo podaljšujejo s *-t*.

2.1.1.1 Moške sklanjatve

Sam. 1. m. sklanjatve se sklanjajo po naslednjem naglasno nepremičnem nagl. tipu: *b'ra:t-ø-a-i-a-i-øn*; *-i-øf-an-e-ax-ami*; *-a-øf-oma-a-ax-oma*. Po nepremičnem naglasnem tipu se sklanjajo tudi samostalniki knjižnega končniškega: *'die:š'die:ža*, *'pie:s'pie:sa* in mešanega naglasnega tipa: *'lejs'lejsa*, *'le:t'le:da*, medtem ko je premični naglasni tip dobro ohranjen: *č'lu:ovek'člō'vi:eka*, *'jie:zik'jé'zi:ika*, *'u:orex'ō'ri:exa*. Samostalniki, katerih osnova se končuje na govorjeni samoglasnik, v sklonih z neničto končnico osnovo podaljšujejo z *-j*: *'Ma:rkō'Ma:rkeja*, *B'ra:nkōB'ra:nkeja*. V im. ed. enozložni samostalniki v mn. in dv. osnove ne podaljšujejo z *-ov*: *c'vejti*, *c'vejta*; *g'ra:di*, *g'ra:da*. V rod. ed. se naglašena končnica *-u* ni ohranila: *s'vejt s'vejta*; *'zi:jt'zi:ida*. Samostalniki 2. m. sklanjatve se sklanjajo po vzorcu, veljavnem za prvo moško sklanjatvev: *'di:elō'vō:dj-a-a-i-a-i-øn*. Samostalnikov 3. m. sklanjatve v kremberškem govoru ni najti, samostalniki 4. sklanjatve pa se sklanjajo po pridevniški sklanjatvi tipa *'vi:sk-i-iga*.

2.1.1.2 Ženske sklanjatve

Samostalniki 1. ž. sklanjatve se sklanjajo le po nepremičnem naglasnem tipu. Končnice v 1. ž. sklanj. odstopajo od knjižne norme le v daj. in or. dv.: *'li:p-a-e-i-ø-i-ø*; *-e-ø-an-e-ax-ami*; *-i-ø-oma-i-ax-oma*. Tako se sklanjajo tudi: *'mie:gla'mie:gle*, *'tie:ma'tie:me* in samostalniki tipa *'ku:ōsa'ku:ōse*, *'vu:ōda'vu:ōde*. Samostalniki ž. sp. na *-ev* imajo tudi v im. ed. obliko: *'ci:rkva*, *b'ri:ēskva*, *'bū:kva*. Tudi samostalniki 2. ž. sklanjatve se sklanjajo samo po nepremičnem naglasnem tipu: *'mi:š-ø-i-i-ø-i-ø-jō*; *-i-i-an-i-ax-ami*; *-i-i-oma-i-ax-oma*. Končnice v daj., mest. in or. mn. ter v daj., mest. in or. dv. so enake končnicam 1. ž. sklanjatve. Tako se sklanjajo npr.: *'pe:č'pe:či*, *'koust'kousti*, *'ma:st'ma:sti*, *'mouč'mouči*,

¹⁰Tudi *ot'ru:oki*.

´rejč ´rejči, ´nouč ´nouči. Samostalnikov 3. ž. sklanjatve, npr. ´Mi:ci, je malo, 4. sklanjatev pa je enaka ženski prid. sklanjatvi.

2.1.1.3 Srednje sklanjatve

Samostalniki s. spola lahko ohranjajo svoj spol in sklanjatev le v ednini, saj se v dvojini in množini femininizirajo ali maskulinizirajo. Pri neštevni je srednji spol ohranjen: ka´mē:je, ko´rē:je, m´lejkō, že´li:ezō. Sklanjatveni vzorec: ´li:et-ø¹¹-a-i-ø-i-øn; ´lejt-e-ø-an-e-ax-ami; ´li:et-i-mn.-øma-i-mn.-øma. Premični nagl. tip je ohranjen pri samostalnikih, ki svojo osnovo podaljšujejo s -t: ´tie:le-ø te´lie:t-a-i-ø-i-øn; te´lie:t-i-øf-an-e-ax-ami; te´lie:t-a-øf-øma-a-ax-øma. Samostalniki, ki osnovo podaljšujejo z -n, svoj spol ohranjajo (´tie:škō b´ri:emen), podaljševanja osnove s -s ni; ti samostalniki se namreč femininizirajo že v ednini: d´rejva d´rejve, č´rejva č´rejve, ´koula ´koule, ´pe:ra ´pe:re. Množinski samostalniki s. spola so prešli med ženske samostalnice: d´arve, ´je:tre, p´lü:iče, ´pāse. Med ničto sklonljive samostalnike s. sp. se štejeta ´ji:esti ´hrana in ´pi:ti ´pijača. Tretja sklanjatev posamostaljenih pridevnikov je enaka pridevniški sklanjatvi.

2.1.2 Samostalniški zaimki

Osebnih zaimki poznajo naslednjo sklanjatev naglasnih in naslonskih oblik:

´ja:s, ´mie:ne me, ´mie:ni mi, ´mie:ne me (za ´mie:ne), p´ri:meni, z ´mē:nō;
 ´mi:ij´ mē:, ´na:s nas, ´na:n nan, ´na:s nas (za ´na:s), p´ri:nas, z ´na:mi;
 ´mi:ijja´ mē:, ´na:ji naji, ´na:ma nama, ´na:ji naji, pri ´na:ji, z ´na:ma;
 ´ti:ij, ´tie:be te, ´tie:bi ti, ´tie:be te (za ´tie:be), p´ri:tebi, s ´te:bō;
 ´vi:ij´ vē:, ´va:s vas, ´va:n van, ´va:s vas (za ´va:s), p´ri:vas, z ´va:mi;
 ´vi:ijja´ vē:, ´va:ji vaji, ´va:ma vama, ´va:ji vaji, pri ´va:ji, z ´va:ma;
 ´u:n, ´je:ga ga, ´je:mi mu, ´je:ga ga (za ´je:ga), p´ri:jen, ž ´ji:n; ´u:na, ´je:ijje,
 ´je:ijji, ´jou jo (za ´jou), pr i´je:ij, ž ´jou;
 ´u:ovi´ u:ove, ´u:ovix xi, ´u:ovin jin, ´u:ove xi (za ´u:ove), pri ´u:ovix, z
 ´u:ovimi;

´u:ovid´ va:´ u:ovid´ vej´ u:ovid´ va:, ´u:ovixd´ vejx xi, ´u:ovimad´ vejma jin,
 ´u:ovid´ va: xi (za ´u:ovid´ va:), pri ´u:ovixd´ vejx, z ´u:ovimad´ vejma.

V mest. ed. in mn. se naglas umakne na predlog pri. Pri naslonski obliki jix v rod. in tož. mn. ter dv. se pojavi premet v xi.¹² Povratni osebni zaimek ima naslednjo sklanjatev: ´sie:be se, ´sie:bi si, ´sie:be se, pri ´sie:bi, s ´sē:bō.

Vprašalna zaimka g´doū in ´ka:j opravljata tudi vlogo oziralnih zaimkov. Poljubnostna zaimka sta ´ke:ri ´kdo in ´ka:j, vlogo nedoločnega zaimka pa poleg ´ni:ēke opravljata tudi posamostaljena pridevniška zaimka nek´te:ri in ´nejkini. Nikalni zaimki so ´ni:še, ´ni:č, no´bie:dū, celostna sta f´sa:ki´ sa:ki in f´sie:, drugostna pa d´rū:igi, d´rū:igō.

¹¹ Samostalnik leto ima v ed. in dv. odraz staroakutiranega, v mn. pa cirkumflektiranega jata.

¹² Prim. Z. Zorko (1988/89: 173).

2.2 Pridevniška beseda

2.2.1 Pridevnik

Pri pridevniku prevladuje določna oblika tudi za nedoločnost. Sklanja se kot v knjižnem jeziku, le v rod. ed. m. in s. sp. ter v tož. ed. m. sp. je posplošena končnica *-iga*. Sklanjatev za moški spol: *ˈvi:sk-i -iga -en -iga/-i -en -in; -i -ix -in -e -ix -imi; -a -ix -ima -a -ix -ima*. Za srednji spol je posebna oblika le v im. in tož. ed., druge končnice so enake kot v m. sklanjatvi. Sklonske končnice za vse tri spole sovpadajo tudi v dv. in mn., le v im. mn. in im. ter tož. dv. se sklanjatev pridevnikov ž. sp. razlikuje od sklanjatve pridevnikov m. in s. sp.

V kremberškem govoru prevladuje stopnjevanje z »*bolj*«; obrazilo *-ši* je redko: *ˈmu:očna ˈbo:j ˈmu:očna ˈna:j ˈbo:j ˈmu:očna, ˈžu:ti ˈbo:j ˈžu:ti ˈna:j ˈbo:j ˈžu:ti; ˈlejpi ˈlejpši ˈna:j ˈlejpši*.¹³

2.2.2 Pridevniški zaimki

Svojilni zaimki *ˈmu:oj, ˈmu:oja, ˈmu:ojɔ, ˈvu:oj, ˈvu:oja, ˈvu:ojɔ, ˈje:goŋ/ˈje:ni, ˈna:š, ˈva:š, ˈji:xɔf* ter povratni svojilni zaimek *s ˈvu:oj, s ˈvu:oja, s ˈvu:ojɔ* se sklanjajo po pridevniški sklanjatvi. Druge oblike so še: *ˈmu:oji* (im. mn. m., s. sp.), *ˈmu:oje; ˈmu:oja/ˈmu:ojad ˈva:* (im. dv. m., s. sp.), *ˈmu:oji/ˈmu:ojid ˈvej; ɔd ˈu:ovix ˈnjihov, ɔd ˈna:ji, ɔd ˈva:ji, ɔd ˈu:ovixd ˈvejx ˈnjun*.

Kazalni vrstni zaimki so *ˈtu:ɔti -a -ɔ, ˈti:sti -a -ɔ, ˈu:ovi -a -ɔ*, kazalni kakovostni pa *ˈta:ki -a -ɔ*. Kazalni količinski zaimek ni znan, pač pa poznajo količinski prislov *ˈte:jkɔ*. Oziralna zaimka sta *ˈke:ri -a -ɔ* in *ˈki:*, vprašalna pa *ˈka:ki -a -ɔ* in *ˈke:ri -a -ɔ*. Poljubnostni in oziralnopoljubnostni zaimki so po obliki enaki vprašalnim zaimkom, mnogostni zaimek je *ˈdu:ɔsti ˈke:ri -a -ɔ*, drugostni *d ˈrü:igi -a -ɔ*, nedoločni pa *ˈne:ki -a -ɔ*. Celostna zaimka sta *f ˈsa:ki -a -ɔ* in *ˈce:li -a -ɔ*.

2.2.3 Števniki

Glavni števniki: *ˈie:dŋ ˈie:na ˈie:nɔ; d ˈva:/d ˈvej, d ˈvejx, d ˈvejma, d ˈva:/d ˈvej, d ˈvejx, d ˈvejma; tri ˈje:/t ˈri:i, t ˈre:jx, t ˈre:jn, t ˈri:i, t ˈre:jx, t ˈre:jmi; š ˈti:ri, ˈpe:t, ed ˈna:jst, d ˈva:jsti, ˈie:nd ˈva:jsti, t ˈri:esti, s ˈtoy, ˈta:užŋt*. Sklanjatev glavnih števnikov ima pridevniške končnice. Vrstilni števniki: *ti ˈpərvi -a -ɔ, ti d ˈrü:igi -a -ɔ, t ˈre:jti, š ˈtarti, de ˈse:ti, d ˈva:jsti, ˈpe:de ˈse:ti, s ˈtoyti*. Ločilni in množilni števniki so redki. Samomnožinski samostalniki se štejejo z glavnimi števnik: *ˈie:ne d ˈve:ri*.

2.3 Glagol

Glagol ni doživel velikih sprememb. S knjižnim jezikom se razhaja v predpretekliku, ki se ne uporablja. Deležij na *-č, -aje, -e* in *-ši* v kremberškem govoru ni. Deležnik stanja na *-l* in deležnik na *-ši* nista znana, deležnik na *-č* pa je redek (običajno postane pridevnik): *nɔ ˈse:ča ˈže:naska, ž ˈge:ča ˈvu:oda*.

¹³Ta pridevnik stopnjujejo tudi z *bolj*.

Spregatev glagola se od knjižne razlikuje le v 1. os. dv.: *di:elan -š -a; -ma -ta -ta; -mo -te -jo*. Enako se spregajo: *da:n, vejn, jejn; sn si je, sma sta sta, smō ste sō*.

Pregled glagolov po glagolskih vrstah. I. vrsta: *g'ri:sti, g'ri:zen; g'ri:zi, g'ri:ste; g'ri:zo, g'ri:zla -lō, g'ri:zli -le -li, g'ri:zla -le -la; zg'ri:ženō; nie:sti, nie:sen; nie:si, nie:ste; ne:sō, nie:sla -lō, nie:sli -le -li, nie:sla -le -la; od'nie:šenō*. – *K'ra:sti, k'ra:den; fk'ra:dni, fk'ra:dnte; fk'ra:u, fk'ra:la -lō, fk'ra:li -le -li, fk'ra:la -le -la; fk'ra:den; na:jti, na:jden; pō'i:jši, pō'i:jšte; na:jšō, na:jšla -lō, na:jšli -le -li, na:jšla -le -la*. – *Su:opti, su:oplen; su:opi, su:opte; su:opō, su:opala -lō, su:opali -le -li, su:opala -le -la; su:opāje; oš'kü:pti, oš'kü:bin; oš'kü:bi, oš'kü:pte; oš'kü:bō, oš'kü:bla -lō, oš'kü:bli -le -li, oš'kü:bla -le -la; oš'kü:blena*. – *Ku:čti 'tolč'i, ku:čen; ku:či, ku:čte; ku:kō, ku:kla -lō, ku:kli -le -li, ku:kla -le -la; s'ku:čeno*. – *Žie:ti, žie:n; i:di'žie:t, i:te'žie:t; že:o, žie:la -lō, žie:li -le -li, žie:la -le -la; pō'žie:tō; na:pṅti, na:pnen; na:pni, na:pṅte; na:pē:ja, na:pē:la -lō, na:pē:li -le -li, na:pē:la -li -la; na:pjēna*. – *Zak'la:ti, za'ku:olen; za'ku:ōli, za'ku:olte; zak'la:u, zak'la:la -lō, zak'la:li -le -li, zak'la:la -le -la; zak'la:nō*. – *Os'ta:ti, os'ta:nen; os'ta:ni, os'ta:nnte; os'ta:u, os'ta:la -lō, os'ta:li -le -li, os'ta:la -le -la; pi:ti, pi:jen; pi:ij, pi:ijte; pi:u, pi:ila -lō, pi:ili -le -li, pi:ila -le -la; za'pi:it*. II. vrsta: *ki:pṅti, ki:pnen; ki:pni, ki:pṅte; ki:pno, ki:pṅla -lō, ki:pṅli -le -li, ki:pṅla -le -la; ki:ipjēno; z'di:gṅti, z'di:ignen; z'di:gṅi, z'di:gṅte; z'di:gṅō, z'di:gṅla -lō, z'di:gṅli -le -li, z'di:gṅla -le -la*. – III. vrsta: *tār'pi:eti, tār'pi:n; tārpi, tārpite; tārpo, tār'pejla, tār'pi:elō, tār'pi:eli -le -li, tār'pi:ela -le -la; dār'ža:ti, dār'ži:n; dārži, dāršte; dār'ža:u, dār'ža:la -lō, dār'ža:li -le -li, dār'ža:la -le -la*. IV. vrsta: *nō'si:ti, nu:osin; nu:osi, nu:oste; nu:osō, nu:osla -lō, nō'si:li -le -li, nō'si:la -le -la; z'nu:ošeno; p'ro'si:ti, p'ru:osin; p'ru:osi, p'ru:oste; p'ru:osō, p'ru:osla -lō, p'ro'si:li -le -li, p'ro'si:la -le -la; nap'ru:ošeno*. – V. vrsta: 1. razred: *di:elati, di:elan; di:ele, di:ete; di:elō, di:elala -lō, di:elali -le -li, di:elala -le -la; pre'di:elana; pō'nü:icati, pō'nü:ican; pō'nü:ice, pō'nü:icete; pō'nü:ico, pō'nü:icala -lō, pō'nü:icali -le -li, pō'nü:icala -le -la; pō'nü:icanō*. 2. razred: *la:gati, la:žen; z'la:ži se, z'la:šte se; la:gō, la:gala -lō, la:gali -le -li, la:gala -le -la; ri:jšati, ri:jšen; ri:jši, ri:jšte; ri:jšō, ri:jšala -lō, ri:jšali -le -li, ri:jšala -le -la; na'ri:jšana*. 3. razred: *se:jati, se:jan; se:je, se:jete; se:jō, se:jala -lō, se:jali -le -li, se:jala -le -la; pō'se:jana; ve:jati, ve:jan; ve:je, ve:jete; ve:jō, ve:jala -lō, ve:jali -le -li, ve:jala -le -la; z've:jana*. – VI. vrsta: *k'pü:vati, k'pü:vlen; k'pü:vli, k'pü:vlite; k'pü:vō, k'pü:vala -lō, k'pü:vali -le -li, k'pü:vala -le -la; sve'tü:vati, sve'tü:vlen; sve'tü:vli, sve'tü:vlite; sve'tü:vō, sve'tü:vala -lō, sve'tü:vali -le -li, sve'tü:vala -le -la*.

Glagolom s korenem na -č se dodaja nedoločniško obrazilo -ti (*gu:or ob'lejčti, ku:čti*). Glagoli VI in V/1 prehajajo med glagole V/2: *da:vlen, k'pü:vlen, lejčen, plāčü:vlen, s'ta:plen*. Glagoli s korenem na -k, -g: *ku:čte, pie:či*. Iti: *i:di, g're:mō, i:te, g're:ma, i:ta; videti: pōg'lie:dni; najti: pō'i:jši*. V dv. in mn. obliki deležnika na -l za s. sp. se je posplošila moška oblika: *dār'ža:la; dār'ža:li, na:pē:la; na:pē:li*, dvojinska oblika deležnika na -l za ž. sp. pa je enaka množinski obliki: *k'pü:vale; k'pü:vale, p'ro'si:le; p'ro'si:le*.

2.4 Prislov

Prostorski: *b'lä:zi, 'da:uč, d'oma:, d'mou, 'du:jta, f'ra:j, 'fu:rt, 'ge:j 'kje', 'gu:or, 'gu:ora, 'ka:n, 'noutra, 'poulek, p'reik, 'si:n, s'pout, s'pu:or, 'ta:n, 'tü:, 'vü:n, 'vü:nax.*

Časovni: *d'pouď ne:, f'če:ra, f'tie:mi, g'nie:s 'vü:trə, je'se:ni, 'li:etə, 'na:x, 'na:x'pouď ne:, ni'cə:j, ni:egda, 'pouď ne:, 'pouŋ'či:ž, p'zi:žmi, p're:ja, p'ca:jti, 'pu:ozno, 'ra:no, v'jü:trə, v'ne'di:elə, ve'če:r.*

Vzročni: *za'tou.*

Lastnostni: *'bougo, dər'gouč, 'du:obro, 'du:ostik'ra:t, 'xi:trə, 'ka:k, 'ta:k, 'ke:jko, 'lejpə, 'lie:xko, 'ma:lə, p'ma:len, p'rie:ci, s'la:bə, s'vu:obodno, 'ta:k, 'tie:ško, za'du:osti.*

Brez -j so: *f'če:ra, g'da:, 'ni:egda.*

Stopnjujejo se opisno ali z obrazili: *'bougo, 'bə:j 'bougo, 'na:j bə:j 'bougo; 'xu:jdo, 'xu:jši, 'na:j'xu:jši.*

Nemški vpliv: *'cə:j pər'ga:jala, 'də:j se f'sie:te, 'də:j zü:li, 'gu:or ob'leičti, 'gu:or o'bü:ti, 'vü:n'kü:xati, 'vü:n'pi:ipali.*

2.5 Predlog, členek, veznik in medmet so kot v knjižnem jeziku. Posplošene in stalne so le velebnice za velevanje živalim, za pozdrave ipd.: *'xə:p, s'tü:ja, 'je:j, 'dü:je, 'vi:įstaxar; 'bouk'da:j, 'du:ober 'de:n, 'lie:xko 'nouč, z' bougon; p'ru:osin.*

3 Skladnja

Ljudsko skladnjo označujejo naslednji pojavi:

1. Ponovitve: ... *'bi:u 'ta:k 'du:ober, 'du:ober 'za:jtərək; ... 'mu:oji, 'mu:oji 'di:edje ...; ... V 'Rü:šax, v 'Rü:šax sŋ pa p'lu:oxe 'vu:ozla.*

2. Izpusti: ... *Sə 'mi:eli 'bü:rkle pa sə 'ta:k'nu:oter f'p'e:č. Smə 'tü:di 'mu:ogli, 'bi:ila ob've:za. 'Ti:sta petro'le:jka, no, 'mi:i smə.*

3. Zanikani *biti* v sedanjiku ostaja kot vez v povedkovem določilu: ... *se xi'ni: s'mi:elə na'pa:jati ...*, sicer pa razpada v *sŋ'ne:ž: ... sə'ne:ž'xi'ti:eli'i:t...; ... sə'pi:įt'ne:ž'xi'ti:eli ...; ... smə'ne:ž'mi:eli me'sa:.*

4. Deležnik pomožnega glagola *biti* v zloženem pretekliku se preseli na zadnje mesto v stavčni zgradbi: ... *f'ča:six je že g'ru:ozza 'bi:ila. In 'ta:n je 've:jki 'pu:ot'bi:ja. 'Ja:, 'ti:stə pa je 'gu:ori b'loq.*

5. Zaporedje naslonk v naslonskem nizu za knjižni jezik urejajo posebna pravila (Toporišič 1984: 535–543). Posebnosti v kremberškem govoru:

– pomožni glagol je na začetku stavka: *Sŋ 'mejla na'za:j 'va:jeti ... Je 'bi:u š'tü:bl' ... Sə 'mi:eli k'roupnce ... Sŋ p'ri:šla d'mou s'ku:jami ...;*

– naslonka *bi* je pred *naj*: ... *ot'sa:ke'xi:še bi'tie: 'na:j'ie:dŋ'šoy;*

– naslonka osebnega zaimka je za glagolom: ... *pe'la:li t'ka:lci, ki je na're:do nan p'la:tə.*

6. Tvorba priredno, podredno in soredno zloženih povedi se bistveno ne razlikuje od knjižne tvorbe. Posebnosti: v vzročnem priredju je *'va:či < drugače, v*

dopustnem odvisniku *če g'li:ix < čeprav*, v krajevnem, časovnem, vzročnem in dopustnem odvisniku pa *ki < kjer, ko, ker, da*.

4 Besedje

V kremberškem govoru so poleg slovenskih kmečkih besed opazni številni germanizmi in kalki; še posebej v izrazju v obrteh, kuhinji, posodi, oblačilih, manj v poimenovanju živali, rastlin in poljedelstva.

Posebna živalska poimenovanja: *'ba:jbla* 'zajkla', *'gouška*, *'xu:or* 'dihur', *'jü:nec* 'vol', *'kouŋkrl* 'komar', *'k'leiš* 'klop', *'k'rā:pafca* 'krota', *'ma:ndl* 'zajec', *'pra:sie:čnica*, *'p'ro:jnik* 'mladi prašič, težak do 100 kg', *'rie:ca*, *'s'leipa* 'mi:š' 'netopir', *'za:vec*; *'a:bux* 'jastreb', *'pe:rman* 'merjasec'.

Posebna rastlinska poimenovanja: *'bü:ikafca* 'žir', *'g'rax* 'fižol', *'jā:kec* (10 ali 12 pokonci postavljenih snopov), *'ku:ojncl* 'koruzni storž', *'la:t* 'zgornji del rastline, ki vsebuje zrna', *'lü:ik* 'čebula', *'pie:per*, *'p'o'su:šŋca* 'sončnica', *'arš* 'žito', *'tref'ja:ča* 'trava tretje košnje', *'tü:ršica* 'koruza'; *'fouŋer* 'seno', *'g'vi:rc* 'začimbe', *'k'nu:oblix* 'česen', *'kü:rbos* 'buča', *'li:m* 'omela', *'mü:rke* 'kumarice', *'pa:nt* 'šop slame, s katerim je prevezan snop', *'š'koupa* 'velik povezan sveženj omlačene slame'.

Izrazi iz različnih obrtnih dejavnosti, hiša, okolica: *d've:ri* 'vrata', *'xi:ša* 'dnevna soba', *'ku:oča* 'hiša', *'pi:sker* 'lonec', *'pof'kouva* 'podkev', *'pu:ot* 'tla', *'u:ograt* 'vrt za zelenjavo in rože'; *'a:jmar* 'vedro', *'bi:nt* 'velnica', *'cime'ra:ča* 'te-sarska sekira', *'c'vie:k* 'žebelj', *'di:ile* 'podstrešje', *'d'o:x'ci:mra* 'podstrešna soba', *'d'ri:eta*, *'far'ba:ti*, *'fe:ritik* 'gotov', *'f'li:sik* 'marljiv, priden', *'f'ra:j* 'prost', *'xa:žl* 'stranišče', *'xa:kl* 'kljuka pri verigi', *'xa:mer* 'kladivo', *'x'o:lp'ja:rn* 'jarem za enega vola', *'ka:xle* 'ploščice', *'ku:orp* 'nizka široka košara', *'li:eder* 'usnje', *'mi:tl's'tejna* 'vmesna stena', *'nü:icati* 'potrebovati', *'o:bzic* 'peta na čevlju', *'p'la:c* 'prostor', *'pla'foun* 'strop', *'p'lu:ox* 'hlod', *'pü:ngrat* 'sadni vrt', *'pü:ta* 'brenta', *'pü:iš'ci* 'butara', *'pu:cati* 'čistiti', *'ša:jba* 'šipa', *'š'kã:f* 'nizka lesena posoda z ročajema', *'šouštar* 'čevljar', *'š'pa:ga* 'vrvice', *'š'pa:jza* 'shramba', *'š'pa:rati* 'varčevati', *'š'pa:rxet* 'štedilnik', *'š'ta:la*, *'š'te:jge* 'stopnice', *'š'ti:xati* 'lopatati', *'št'ri:kati* 'plesti', *'š'tü:bl* 'soba, kjer so spali otroci', *'š'ti:ja* 'toporišče pri sekiri', *'št'ri:k*, *'š'tü:rmanca* 'petrolejka', *'ti:rš'io:k* 'leseni okvir pri vratih', *'touplšni* *'p'lü:ik* 'dvojni plug', *'z'ri:xtati* 'priskrbeti', *'ž'la:jf* 'zavora', *'ž'ni:idar* 'krojač.

Obleka: *'a:ntux* 'brisača', *'fü:rtoŋ* 'predpasnik', *'x'o:žnt'ro:ge* 'naramnice', *'je:nčnik* 'spodnje krilo', *'je:nka* 'krilo', *'k'nu:of* 'gumb', *'li:enaxŋ* 'rjuha', *'mã:ntl* 'plašč', *'ni:der'šu:xi* 'nizki čevlji', *'p'oš'ta:r* 'vzglavnik', *'re:men* 'pas', *'š'na:jc'ti:exl* 'robec', *'št'ri:ekanca* 'plet', *'š'tü:nfe* 'nogavice', *'šu:xi* 'čevlji', *'ti:exl* 'ruta', *'tu:xant* 'blazina'.

Hrana: *'gi'ba:nce*, *'x'ri:en*, *'k'rü:x*, *'ku:kla* 'sadjevec', *'me'sou*, *'m'lejkø*, *'p'o'ti:ca*, *'si:r*, *'stär'di:na*, *'sü:rotka*; *'u:obet*, *'ve'če:rja*; *'cu:ker*, *'cu:krati*, *'f'ri:šna*, *'ka'fe:.*, *'mu:ošt*, *'zous*, *'žü:pa*; *'f'rouš'tikl*, *'jü:žna*.

Človeško telo: *'gu:t* 'grlo', *'xärbet* 'križ', *'ku:čta* 'kolk', *'la:xet* 'komolec', *'l'o'ba:ja*, *'meix* 'mehur', *'nousna* 'lü:ikna' 'nosnica', *'pe'si:ca* 'dlan', *'pu:op*

ˈpopək, ˈpu:ɔtplat ˈstopalo, ˈši:jank ˈvrat, teˈlou ˈtruplo, ˈvü:ixa; baˈru:se ˈbrki, gˈli:it ˈčlenek, ˈlä:mp ˈtrebuh, ˈlü:mpli ˈledvice, žˈnâ:ble ˈustnice.

Družina: ˈba:bica/ɔ:ma, bˈra:t, dekˈli:na, ˈdi:ɛda, ˈdi:ɛkla, gostoˈva:jnšak ˈsvat, xˈla:pec, ˈma:čexa, ˈma:ti ˈmama, ˈma:ti ˈtašča, ˈmouš, pɔˈba:r, poubˈra:t, ˈsi:n, ˈsie:stra, sˈne:xa, stˈri:ic, šˈče:rka, teˈti:ca/tie:ta, ˈu:oča ˈoče, ˈu:oča ˈta:st, vˈnu:k, ˈvü:ic ˈmaterin brat, ˈzie:t, ˈžie:na; šˈvouger ˈsvak.

Narava, običaji, čas: ˈa:dvent, bˈrejk, ˈbu:ožič, ˈja:rek ˈpotok, ˈji:va, kˈrouna ˈvenec, ˈlejs ˈgozd, mˈla:ka, ɔˈbɚf ˈbrv, ˈpu:ɔr ˈmrtvaški oder, ˈpu:ost, sˈte:za ˈpot, tˈra:vnik; bˈri:itɔf, ˈca:jt ˈvreme, ˈfa:šank ˈpust, ˈfi:inkošti ˈbinkošti, ˈfi:rma ˈbirma, ˈtɔ:tn̩ka:mra ˈmrtvašnica, tˈrü:ga ˈkrsta.

NAVEDENKE

Mihaela BREGANT, 1995: *Severozahodni goričanski govori*. Mag. delo. 325 str.

Tine LOGAR, Jakob RIGLER, 1990: *Karta slovenskih narečij*. Ljubljana: MK.

Fran RAMOVŠ, 1924: *HG II. Konzonantizem*. Ljubljana: Učiteljska tiskarna.

— 1935: *HG VII. Dialekti*. Ljubljana: Učiteljska tiskarna.

Zinka ZORKO, 1988/89: Narečna podoba mariborskega predmestja. *Jezik in slovstvo* XXXIV/7–8. 170–178.

— 1992: Mariborski pogovorni jezik na stičišču treh narečnih baz. *XXVIII. seminar slovenskega jezika literature in kulture*. Ljubljana. 43–55.

— 1993: Daljšanje akuta v severovzhodnih slovenskih narečjih. *Slavistična revija* XLI/1. 193–207.

Jože TOPORIŠIČ, 1984: *Slovenska slovnica*. Maribor: Založba Obzorja. 535–543.

LITERATURA

Jože TOPORIŠIČ, 1992: *Enciklopedija slovenskega jezika*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

— 1989: Obliko(slo)vna obremenitev slovenskih zvočnikov. *Zbornik razprav iz slovenskega jezikoslovja. Tinetu Logarju ob sedemdesetletnici*. Ljubljana: SAZU.

— 1961: Vokalizem moščanskega govora v brežiškem Posavju. *Dolenjski zbornik*. Novo mesto. 203–222.

— 1963: Zamenjava tonemske opozicije s kvantitetno v moščanskem govoru brežiškega Posavja. *Slavistična revija* XIV/2. 206–209.

SUMMARY

The Kremberg dialect is one of the western Slovenske Gorice dialects and, more generally speaking, belongs to the Pannonian dialectal group. Typical features include loss of tonemic oppositions and late lengthening of old shortened and short vowels under neo-acute, which resulted in different reflexes of these vowels under acute and circumflex or neo-acute, respectively. – The system of long stressed vowels includes: *i*; *ü*; *u*; *i:ĩ*; *ü:ĩ*; *i:ɛ*; *u:ɔ*; *ɛ*; *ɔ*; *eĩ*; *ou*; *ie:/e*; *ã*; *a*; and *ə*. *I*: developed from *i* under acute and from short *i*; from *u* under acute and from short *u*, *u*: from *l̥* under circumflex or acute and from short *l̥*; *i:ĩ* from *i* under circumflex, *ü:ĩ* from *u* under circumflex; *i:ɛ* represents old jat under acute; *u:ɔ* is from old *ɔ* under acute, neoacute, or under retracted stress; *ɛ*: is a reflex of *e* under circumflex, *ɛ* and *ə*, smaller part of *e* under neo-acute and *ə*; *ɔ*: can be found in names and borrowed words; *eĩ* represents original jat under circumflex, *ou* is in place of *o* and *ɔ* under

circumflex; *ie:/e*: represents old ϵ under acute, e under retracted stress, the majority of e and ∂ under neo-acute, short ∂ and ∂ with stress from retraction; \hat{a} : is a reflex of a minor part of old a under acute, a : represents a under circumflex, short a and the majority of old a under acute. Non-stressed vowels are i , u , e , ∂ , a and ∂r . Vowel reduction is minimal, mostly occurring next to sonorants. – The consonantal system includes sibilants l , m , r , n , j , \bar{j} , v with a variant \bar{u} and obstruents p , t , k , s , \bar{s} , b , d , g , z , \bar{z} , \bar{s} , f , c , x . Only in individual developments it differs from literary system, i.e., $l' > l$, $-t > -\bar{u}/-ja$ in stressed syllables, otherwise $> -\partial$; $-m > -n$; $n' > \bar{j}$, v is $[v]$, however, before a voiceless consonant and in the word final position it is ff ; consonant clusters $\bar{c}re-$ and $\bar{z}re-$; rhinism; $dn > gn$; $tl, dl > kl, gl$. – Neuter nouns retain their gender and neuter declension in singular only, but become feminine or masculine in dual and plural. Mass nouns preserve neuter. Dative and locative sg. m. have ending $-i$, dat. and instr. du. of all genders have ending $-oma$. Adjectival definite form is used for indefiniteness as well. The dialect does not have pluperfect tense and adverbial participles. 1st pers. du. present ends in $-ma$; originally athematic verbs are thematic. – In the lexicon autochthonous Slovene farm terminology is preserved; noticeable are numerous German borrowings, mostly in terminology belonging to traditional crafts, cooking, dishes, clothing, to a lesser extent animals, plants and agriculture.